

Na wystawie „Witkacy. Sejsmograf epoki przyspieszenia” dzieła Witkacego zostały zestawione z pracami przedstawicieli głównych nurtów sztuki pierwszej połowy XX wieku.

ABSTARKCJONIZM

Kierunek w sztuce zainicjowany na początku XX w. Kompozycję abstrakcyjną tworzą układy linii, form, barw i brył oderwane od świata realnych przedmiotów.

DADA

Ruch artystyczny zainicjowany ok. 1916. Zrodził się z zanegowania obowiązujących norm życia społecznego i kultury, wiązał się z poczuciem upadku cywilizacji. Dadaści postulowali zerwanie z pojmowaniem sztuki jako przedmiotu kultu estetycznego. Posługiwali się absurdem, drwiną, ironią, często stosowali technikę fotomontażu, chętnie posługiwali się tzw. ready mades.

FORMIZM

Ruch artystyczny powstały ok. 1917 w Krakowie, początkowo działający pod nazwą Ekspresjoniści Polscy. Formiści łączyli odkrycia awangardy zachodniej – kubizmu i futuryzmu z elementami polskiej sztuki ludowej. Nie stworzyli spójnej teorii, głosili przede wszystkim „prymat formy nad treścią” i sprzeciwiali się naturalizmowi.

FUTURYZM

Ruch artystyczny, powstał ok. 1909 we Włoszech. Zrodził się z fascynacji nowoczesnością, rozwojem techniki, urbanizacji, postulował zerwanie z wszelką tradycją. Dzieła futurystów charakteryzuje dynamizm, zainteresowanie ruchem, ekspresja.

NEUE SACHLICHKEIT (NOWA RZECZOWOŚĆ)

Artyści związani z tym ruchem, działający w Niemczech w latach 20. i 30. XX w., odrzucali ekspresjonizm, zwracali się ku realizmowi czy wręcz naturalizmowi, a przyszłość sztuki widzieli w prostocie, zaangażowaniu społecznym.

SURREALIZM (NADREALIZAM)

Kierunek w sztuce powstały we Francji w 1924, wyrósł z fascynacji podświadomością; wg surrealistów wyobraźnię artysty pobudzają sny, wizje i halucynacje. Ich twórczość charakteryzował klimat dziwności, niezwykłości, a nawet grozy. Artyści tworzyli obrazy będące w sprzeczności z logiką i porządkiem, np. poprzez zaskakujące zestawienia realnych przedmiotów. W polskiej sztuce międzywojennej charakterystyczne dla surrealizmu elementy można odnaleźć w twórczości grupy artes.

Witkacy fascynował i onieśmielał, budził podziw i niechęć, był niezłomnym poszukiwaczem Tajemnicy Istnienia, gardził banałem, masowością, przerażała go mechanizacja życia i zanik uczuć metafizycznych, a więc człowieczeństwa. Kiedyś nierozumiany, dzisiaj jego wizje, przecucie katastrofy, podejście do kwestii cielesności wydają się nam bardzo bliskie. Był artystą totalnym, prekursorem i wizjonerem.

Witkacy szedł własną drogą. Tylko na krótki czas dołączył do ugrupowania Formistów, przez większą część życia pozostał jednak niezależny. Czasem świadomie, a czasem intuicyjnie wchodził w dialog z najważniejszymi nurtami sztuki awangardowej, m.in. z futurystami, a poprzez swoje działania protoperformatywne (m.in. gest założenia Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz”, fotografie, kreowanie zdarzeń) zbliżył się do praktyk artystów związanych z ruchem DADA.

WYSTAWA POD HONOROWYM PATRONATEM MINISTERSTWA KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

MECENAS MUZEUM

PARTNER STRATEGICZNY MUZEUM

PATRON ROKU JUBILEUSZOWEGO

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

PARTNERZY MUZEUM

WSPÓŁPRACA

PATRONI MEDIALNI

teksty Barbara Kaliściuk projekt graficzny Homework / Kasia Walentynowicz

ISTNIENIE POSZCZEGÓLNE

Jednostka, samoświadomy,
psychocieleśny podmiot.

WIZJA PIERWOTNA

Proces twórczy jest możliwy
dzięki pierwotnej wizji malarskiej –
jest to swobodny przepływ myśli,
gra wyobraźni pozabawiona relacji
przyczynowo-skutkowych.
To impuls do powstania dzieła.

TAJEMNICA ISTNIENIA

Poczucie Tajemnicy wiąże się
z uświadomieniem sobie granic
poznawalności istnienia w jego
nieskończoności wielkości,
a zarazem nieskończoności małości.

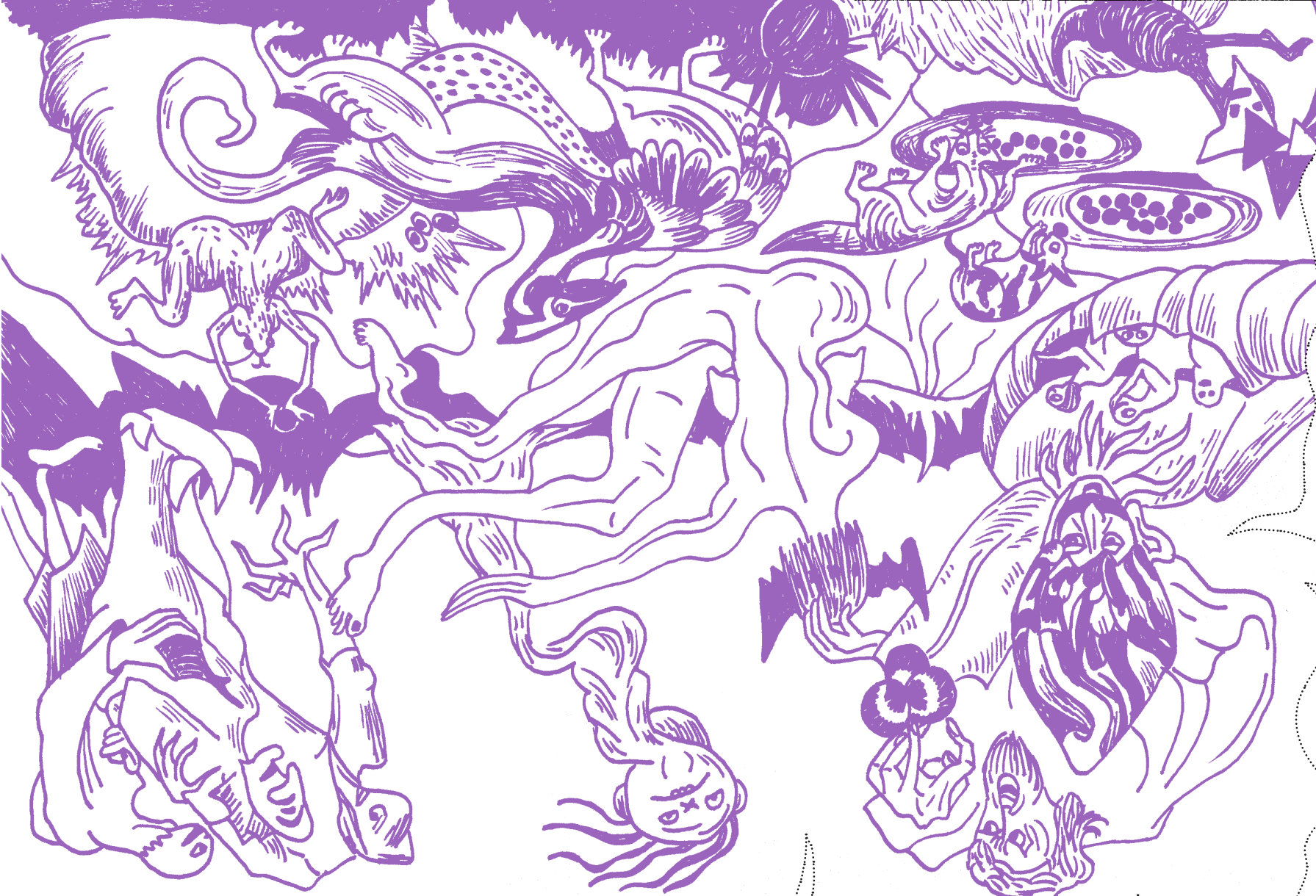
Aby lepiej zrozumieć twórczość
Witkacego, warto poznać kilka
pojęć, którymi się posługiwał.

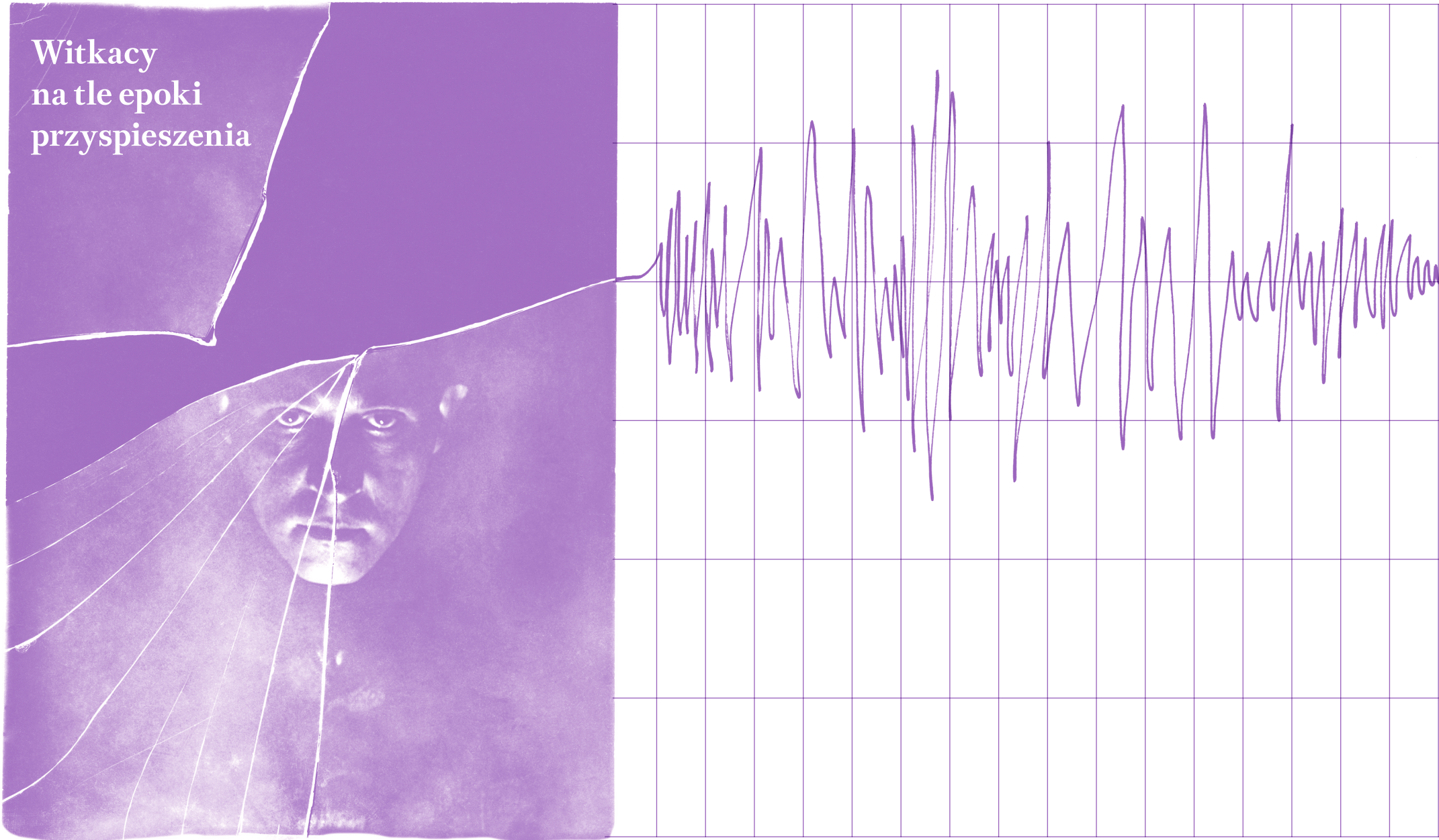
UCZUCIE METAFIZYCZNE

Niepokoń, który skłania człowieka
do stawiania pytań o istotę bytu, sens
życia, stawiący o jego człowieczeństwie.
Uczucie własnej osobowej jedności wobec
nieskończonego istnienia. Tylko osoby
niemyślnie i bezwzględnie pojmują istnienie
jako coś zwyżajnego i oczywistego.
Kiedyś ludzie szukali odpowiedzi
w religii, filozofii, ale na skutek rozwoju
materiałno-cywilizacyjnego, dominacji
kultury masowej, zanika w nich niepokój
metafizyczny. Jedynie sztuka, pod pewnymi
warunkami, jest jeszcze w stanie umożliwić
przeżycie Tajemnicy istnienia, dzięki
dążeniu do Czystej Formy.

CZYSTA FORMA

Teoria artystyczna stworzona
przez Witkacego, postulująca całkowite
zerwanie z naturalizmem i symbolizmem.
Zakładała odejście od naśladowania życia
i od zasad logiki. Czysta Forma miała być
środkiem prowadzącym do przeżycia
Tajemnicy istnienia. Dzieło sztuki powinno
wzbudzić w widzu uczucie metafizyczne
poprzez swoją formę, a więc
elementy takie jak kompozycja czy
kolorystyka. Sztuka realistyczna, nie
deformując rzeczywistości, nie stawia
pytań dotyczących istnienia człowieka
i Tajemnicy wszechświata. Zogniskowanie
teorii estetycznej na problemach
formalnych nie zaprowadziło Witkacego
do abstrakcji. Był on przekonany,
i budowania narracji, jest odpowiednią
drogą do wzbudzenia w widzu uczuć
metafizycznych.

Witkacy na tle epoki przyspieszenia

W dniu 24 lutego w Warszawie przychodzi na świat Stanisław Ignacy Witkiewicz, jego rodzice to Stanisław Witkiewicz i Maria z Pietrkiewiczów.

Z powodu choroby ojca cała rodzina przeprowadza się do Zakopanego, gdzie Stanisław Ignacy rozpoczyna edukację domową.

Teoria względności Einsteina.

Stanisław Ignacy wbrew woli ojca rozpoczyna studia w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, w pracowniach Józefa Mehoffera i Jana Stanisławskiego.

Pierwszy manifest futurystów Filippo Tommaso Marinettiego.

Stanisław Ignacy rozpoczyna pracę nad swoją pierwszą powieścią *622 upadki Bunga, czyli Demoniczna kobieta*.

Pierwsze kompozycje abstrakcyjne Wassily'a Kandinsky'ego.

Podróżuje do Paryża, gdzie ogląda wczesne prace kubistów. W Bretanii zatrzymuje się u Władysława Ślewińskiego, a potem jedzie do Londynu do swojego przyjaciela Bronisława Malinowskiego, antropologa, etnografa i podróżnika.

Zaręcza się z Jadwigą Janczewską.

Jadwiga popełnia samobójstwo pod Skałą Pisaną w Dolinie Kościeliskiej w Tatrach. Zrozpaczony Witkacy przyjmuje propozycję przyjaciela Bronisława Malinowskiego, jako rysownik i fotograf wyrusza z nim na wyprawę etnograficzną na Nową Gwineę. Jadą przez Cejlon do Australii, gdzie dowiadują się o wybuchu I wojny światowej. Witkacy rusza w drogę powrotną do Europy. W Piotrogradzie wstępuje do szkoły oficerskiej.

Zostaje przydzielony do zapasowego batalionu Pawłowskiego Pułku Lejbguardii. W Lovranie umiera ojciec artysty.

W Szwajcarii tworzy się ruch awangardowy DADA.

Witkacy odnosi kontuzję w bitwie pod Witoneżem, otrzymuje order Świętej Anny IV klasy.

Wybuch rewolucji w Rosji. Pierwsza wystawa Formistów w Krakowie.

1 lipca wraca do Polski; dużo maluje, dołącza do ugrupowania Formistów; kończy rozprawę *Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia*.

Bierze udział w I wystawie Formistów w Warszawie i projektuje do niej plakat, pisze *Wstęp do teorii Czystej Formy w teatrze*.

Pierwszy manifest polskich futurystów „Jednodniówka Futurystów” Brunona Jasieńskiego. Ukazuje się dzieło Romana Ingardena *Intuition und Intellekt bei Henri Bergson (Intuicja i intelekt u Henryka Bergsona)*.

Witkacy publikuje jednodniówkę „Papierek Lakmusowy”.

Żeni się z Jadwigą Unrug, wnuczką Juliusza Kossaka.

Witkacy porzuca tzw. „sztukę istotną” jako niemożliwą w warunkach przyspieszenia cywilizacyjnego i mechanizacji życia jednostek.

Narodziny surrealizmu we Francji.

Rozwija działalność Firmy Portretowej „S.I. Witkiewicz”, na wystawie w Warszawie, w Salonie Sztuki Garlińskiego pokazuje 73 portrety, a w Zakopanem tworzy Teatr Formistyczny.

Wydaje powieść *Pożegnanie jesieni*; w Teatrze Formistycznym reżyseruje *Sonatę widm* Augusta Strindberga.

Wydaje *Regulamin Firmy Portretowej*. Pod kontrolą lekarzy Teodora Białynickiego-Biruli i Stefana Szumana przeprowadza eksperymenty z peyotlem.

Publikuje najważniejszą powieść w swoim dorobku – *Nienasycenie*, w której antycypuje historię XX-wiecznych totalitaryzmów i jako pierwszy twórca w Europie odsłania mechanizmy systemu komunistycznego.

Zaczyna pisać ostatnią powieść *Jedyne wyjście*, która zostanie wydana dopiero w 1968.

Dojście do władzy Hitlera w Niemczech.

Kończy pisać dramat *Szewcy*.

Publikuje rozprawę filozoficzną *Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie Istnienia*; otrzymuje Złoty Wawrzyn Polskiej Akademii Literatury.

Wystawa sztuki zdegenerowanej (Entartete Kunst) w Monachium.

Niemiecki filozof, neokantysta Hans Cornelius na zaproszenie Witkacego przyjeżdża do Polski i wygłasza kilka wykładów. Witkacy uważał go za swego mistrza. Studentami Corneliusa byli m.in. Max Horkheimer i Theodor Adorno.

1 września wybuch II wojny światowej. 17 września agresja ZSRR na Polskę.

W nocy z 22 na 23 sierpnia maluje swój ostatni autoportret. 18 września we wsi Jezioro na Polesiu Witkacy odbiera sobie życie.

